

Minnesteckningar över bortgångna ledamöter¹

av andre styresmannen, riksarkivarie Erik Norberg

Avdelningen för Lantkrigsvetenskap

Generalmajor **Bengt Liljestrand** avled i Djursholm den 2 januari 2000. Närmast anhöriga är barnen Ulla, Trygve, Agneta och Karin samt system Greta Renborg.

Bengt Liljestrand föddes 1919 i Stockholm, där hans far var domstolsjurist, senare förlagschef på Norstedts förlag, och modern dotter till generalmajor Gottschalk Geijer. Han tog studenten 1937 vid Östra Real, där han vid sidan av sin fallenhet för språk utvecklade ett starkt idrottsintresse. Från barndomen förde han med sig ett intresse för djur. Han studerade faunan i omgivningarna och kunde försjunka i dissikeringsarbeten. Av sina kamrater hade han setts som en humanist i vardande, men han valde den militära banan och blev fänrik vid Svea artilleriregemente 1940. Under skoltiden hade han varit en skicklig simmare, och detta utvecklade han nu vidare till en mångsi-

dighet som samma år resulterade i en silvermedalj i SM i modern femkamp.

Från krigets början kände han en djup lojalitet med Finlands öde. Han studerade finska för Björn Collinder i Uppsala, tog avsked från tjänsten och deltog från 1941 som löjtnant i finska armén under fortsättningskriget fram till 1943. Efter hemkomsten gifte han sig med Elisabeth Jung, dotter till Helge Jung, som året därpå skulle komma att utnämnas till överbefälhavare.

Bengt Liljestrand genomgick Krigshögskolan 1947–1949, utnämndes till kapten i Generalstaben 1952, gick Försvarshögskolan 1959 samt befordrades till major och tjänstgjorde som stabschef vid IV. militärbefälstaben 1959–1960. Därpå undervisade han till 1962 vid Försvarshögskolan och verkade som byrådirektör vid Försvarsdepartementets samordningsavdelning 1962–1963. 1964 utnämndes han till överste och sektionschef vid För-

---

¹ Minnesteckningarna avser ledamöter avlidna under verksamhetsåret fr o m den 11 november 1999 t o m den 9 november 2000. Generallöjtnant Henrik Lange avled den 5 november 2000, men minnesord över honom kommer att föredras vid högtidssammankomsten den 13 november 2001.

svarsstaben, 1968 till chef för Bodens artilleriregemente och 1969 till stabschef vid Västra militärområdet i Skövde.

Den uppsats han som generalstabsaspirant hade haft att fullgöra hade titeln ”Ett för taktiskt bruk användbart atomvapens eller robotvapens inverkan på lantkrigföringen”. Samtidigt som han gick vidare i den militära karriären fortsatte han att utveckla sina allmänna talanger. Studierna i finska i Uppsala byggde han 1950 ut till en fullständig filosofie kandidatexamen, i vilken även ingick statskunskap och teoretisk filosofi. Han medverkade med artiklar i *Dagens Nyheter*, *Göteborgs Handels- och Sjöfarts-Tidning*, *Göteborgsposten* och *Svenska Dagbladet*, där han exempelvis behandlade marskalk Tuchatjevskij i en understreckare. Åren 1967–1968 studerade han vid Centre d’Etudes Industrielles i Genève. Självklart bidrog hans breda intressen och verbala förmåga till att han efter uppdraget vid Västra militärområdet år 1973 utnämndes till generalmajor och chef för Militärhögskolan.

Men tjänsten där blev kort, och redan året därpå fick han inleda sin internationella karriär. I april 1974 skulle man nämligen utse efterträdare efter den finske generalen Ensio Silasvuo som chef för Förenta Nationernas observatörsstyrka i Mellersta Östern (UNTSO). Valet föll på Liljestrand. Han stannade vid UNTSO till augusti 1975, då han utnämndes till Force Commander för United Nations Emergency Force (UNEF). Styrkan hade organiserats för att säkra läget efter Yom Kip-

Vid högtidssammankomsten den 9 november 2000 föredrog andre styresmannen, riksarkivarie Erik Norberg ett sammandrag av föreliggande minnesteckningar.

pur-kriget, och Sverige bidrog med en bataljon. Under Bengt Liljestrands ledning rörde den sig österut för att fylla tomrummet efter de israeliska förband som successivt drog sig tillbaka från de intagna områdena på Sinaihalvön.

Han stannade i FN-tjänsten tills han på egen begäran hemförlovades i december 1976. Under en tid stod han nu till överbefälhavaren Stig Synnergrens förfogande, innan han 1978 fick befattningen som chef för Försvarshögskolan, en tjänst som han bibehöll tills han gick i pension 1984. De skäl som låg bakom utnämningen till chef för Militärhögskolan var också nu giltiga, såsom hans många intressen och stora bildning. Hit hörde den tendens till tankeflykt som ibland slår följe med en intellektuell läggning samt en ständigt nyfikenhet att pröva nya metoder. En sådan var det program för sensitivitetsträ-

ning som han drev igenom i tidens anda, men inte utan betydande motstånd från vissa av kollegerna.

Bengt Liljestrand, som ett antal gånger under de senaste decennierna hade gjort avbrott i sin militära karriär, flyttade efter pensioneringen utomlands till Morges i Schweiz. Ganska omgående upptog han studier i säkerhetspolitik vid Institut Universitaires des Hautes Etudes Internationales i Genève. Hans ambition var att disputera och ett synopsis från 1990 till den planerade avhandlingen bär titeln ”Preparing for International Crisis: The National Security Policies of Finland, Sweden and Switzerland”. I det arbete som aldrig kom att fullföljas, hade han således tänkt utnyttja kunskaper om tre säkerhetspolitiska miljöer, som han på olika sätt hade blivit djupt förtrogen med.

Bengt Liljestrand kunde uppträda i olika roller. Hans begåvning och reflekterande egenskaper kombinerades med stilkänsla och generositet i tjänsten, i det sociala umgänget och under åren som vice ordförande i Karolinska förbundet. Han valdes in i Kungl Krigsvetenskapsakademien vid relativt unga år 1963.

Förre ståthållaren, överste 1. gr **Harald Smith** avled i Djursholm den 4 juni 2000. Hans närmaste var hustrun Brita samt barnen Carl Johan, Anna, Maria och Jessica.

Harald Smith föddes i Kristianstad 1920. Han tog studenten i Östra Real i Stockholm 1939, valde den militära banan och blev fänrik vid Svea artilleriregemente 1942. Tidigt prövade han emel-

lertid andra alternativ, tog avsked från militärtjänsten med tillstånd att kvarstå utan lön, sökte sig till Handelshögskolan och fullföljde med framgång studierna till civilekonomexamen 1947. På detta följde Artilleri- och Ingenjörshögskolan 1949, utnämning till kapten 1950, tjänst som bataljonschef vid A1 1951–1952, Krigshögskolan 1955 och en längre tjänstgöring som lärare vid både Krigshögskolan och Militärhögskolan 1957–1964. Efter att ha placerats vid Generalstabskåren 1958 utnämndes han till överstelöjtnant 1963 och chef för Artilleri- och Ingenjörsofficersskolan perioden 1964–1966.

Som överste fick Harald Smith 1966 befattningen som chef för A3, Wendes Artilleriregemente i Kristianstad, men stannade där en kort tid innan han befordrades till ingenjör- och signalinspektör. Knuten till Skåne genom egen uppväxt och hustruns bakgrund var det inte utan glädje som han 1970 återvände till födelsestaden Kristianstad, nu som arméinspektör vid Milostab Syd. En kort tid dessförinnan hade han även hunnit med en ekonomutbildning i Genève. 1972 lämnade han för gott den militära tjänsten för att i stället bli chef för Svenska tobaksaktiebolaget. Detta bidrog också till att bana vägen för honom in i Cigarrklubben Gustav V, där han under en tid var vice ordförande och fick utlopp för sina betydande sällskapliga talanger.

När han 1977 utnämndes till ståthållare för de kungliga slotten inledde han sin tredje yrkeskarriär. De kungliga slotten omfattar en betydande del av vår na-

tionella antikvariska skatt. De är placerade i en känslig miljö, och de arkitektoniska värdena är i hög grad beroende av byggnadernas interiör. Harald Smiths ansvar och svåra uppgift blev nu att föra den rika byggnadstraditionen vidare i ett nära samarbete med Byggnadsstyrelsen, de särskilda slottsarkitekterna, slottsfogdarna och Husgerådskammaren. Det var också en tid när stora krav ställdes på att förena vården av kulturarvet med anspråk på att öppna lokaler och anläggningar för allmänheten.

I sin militära karriär hade Harald Smith varit synnerligen målinriktad och engagerad. Dessa sidor kom till uttryck igen. Den mest angelägna uppgiften omfattade Kungl Slottet i Stockholm. Med ett målmedvetet arbete bidrog han i hög grad till att den välbehövliga och genomgripande restaurering som nu är i full gång kunde inledas. Andra insatser ledde till restaureringen av Kina Slott och öppnandet av miljön vid Ulriksdals Slott med skulpturmuseét i det gamla orangeriet.

Han valdes in i Kungl Krigsvetenskapsakademien 1968.

Överste **Tore Deutgen** gick bort i Saltsjöbaden den 19 augusti 2000. Närmast anhöriga är hustrun Alice samt dottrarna Margaretha och Elisabeth.

Tore Deutgen föddes 1909 i Kloster i Eskilstuna, där hans far var apotekare. Han gick i skola i Norrköping, valde officersyrket i skuggan av 1925 års försvarsbeslut och blev fänrik vid Svea artilleriregemente 1931. Han fortsatte som elev vid Artilleri- och Ingenjörhögskolan (AIHS) 1934, vid

Artilleriskjutskolan 1940, befordrades till kapten 1941 och engagerades som lärare vid AIHS 1942–1947. 1949 utnämndes han till major vid Bodens artilleriregemente, och året därpå till lärare vid Artilleriskjutskolan i Villingsberg, där han skulle stanna tills han 1953 kommanderades till A6, Smålands artilleriregemente i Jönköping. Som överstelöjtnant utnämndes han 1956 till chef för Artilleriofficersskolan, vilken ett par år tidigare hade inrättats i Stockholm för att ge fortbildning för officerare ur artilleriet, luftvärnet samt ingenjör- och signaltrupperna.

1958 befordrades Tore Deutgen till överste och året därpå till chef för A7, Gotlands artillerikår. Han blev den kårchef som stannat längst på befattningen och kom därför för lång tid att sätta sin prägel på verksamheten. Hans roll som förbandets artilleriexpert var obestridd, men han påverkade också den allmänna atmosfären. Hans yrkesvärderingar hade formats under 1930- och 1940-talen. I en vänlig men patriarkalisk anda bidrog han till ett gott samarbete mellan de tre befälskårerna. Umgängesformer vid förbandet och hans egen inställning till chefsämbetet präglades av traditionella drag, och måsslivet blomstrade i en stämning av högtidlighet och festivitas. Arreststraffets avskaffande såg han som en stor förlust; det hade ju tillgodosett demokratiska grundvärden genom att i lika mån drabba såväl fattiga och som rika. Vårdandet av traditioner och uppbyggnad av ett förbandsmuseum tillhörde på ett naturligt sätt hans intressen.

Tore Deutgen blev kvar i tjänsten i

Visby i hela tio år innan han 1969 gick över i reserven. Han valdes in i Kungl Krigsvetenskapsakademien 1961.

Avdelningen för sjökrigsvetenskap

Konteramiralen **Christer Kierkegaard** avled i Stockholm den 24 december 1999. Närmast anhöriga är hustrun Britt samt barnen Michael, Anders och Amelie.

Christer Kierkegaard föddes 1918 på godset Ekeberg, Lillkyrka församling i Örebro län. Han tog studenten i Örebro 1936, och började sin militärtjänst som kadett vid Sjökrigsskolan. Några dagar efter andra världskrigets utbrott utexaminerades han som fänrik vid flottan. Under de första åren ägnade han sig åt flygtjänst vid marinspaningsflottiljen F2 Hägernäs, F3 Malmslätt och F11 Nyköping. Hans specialitet var flygspaning, och han tjänstgjorde också under en tid som flygspanare på flygplankryssaren Gotland. Under tjänsten på Malmslätt gjorde han två besök i Milano för att medverka i de ofta dramatiska hemtransporterna av de italienska tvåmotoriga bomb- och spaningsplanen Caproni Ca 313, som i Sverige kom att heta B 16 och S 16.

1945 kommenderades han till Sjökrigshögskolan, och året därpå fick han sitt första fartygsbefäl på minsveparen Ulvön. Under de närmaste två åren kom han att delta i de omfattande minröjningsoperationer som flottan utförde efter krigets slut. Han gick genom Sjökrigshögskolans stabs- och förbindelsekurs, utnämndes till kapten 1947, verkade som

lärare vid Sjökrigshögskolan, utnämndes till kommandörkapten av andra graden 1956 och anförtröddes tjänst som fartygschef på jagaren Visby samt de nybyggda jagarna Halland och Småland. Han utvecklade en betydande kunskap om hydrofonvägors verkan i Östersjöns bräckta vatten, och medverkade på det sättet i utvecklandet av ubåtsjakttaktiken.

Under åren 1957–1958 fick han förmånen att som förste svensk under 1900-talet genomgå befälskurs vid US Naval War College. Vid hemkomsten placerades han som avdelningschef vid Försvarsstaben, och 1963 befordrades han till kommandör och fick befälet över första jagarflottiljen. Under slutet av 1960-talet tjänstgjorde han som souschef vid Södra militärområdesstaben i Kristianstad. 1970 utnämndes han till konteramiral och tillträdde den för sjöofficerare i regel mest eftertraktade posten som chef för kustflottan. I den befattningen stannade han hela sju år, till dess han 1977 tillträdde befattningen som chef för Ostkustens örlogsbas. Även här skulle han stanna en betydande tid, innan han 1983 gick i pension.

Christer Kierkegaards tid på dessa ledande befattningar sammanfaller i tiden med den period då sjöstridskrafternas beredskap för snabba ingripanden fick vika för doktrinen om underrättelsetjänst och förvarning. Till de negativa konsekvenserna hörde, att förmågan till insatser mot ubåtar på kort tid avtog; till de positiva att systemet med tekniskt avancerade sjöbevakningscentraler byggdes ut med Ostkustens örlogsbas som centrum.

Christer Kierkegaard var lågmäld till sättet men övertygande genom sin intelligens. Lord Mountbatten skall en gång ha omnämnt honom som ett av de större ljusen i den svenska flottan. Hans resliga yttre rymde både ett djup och en lättsamhet, som bidrog till att göra honom till en naturlig ledargestalt. Det var inte utan välbehag som han citerade den store filosofen Søren Kierkegaard, men han gjorde det helt utan det tungsinne som kännetecknat hans danske frände. Han kunde också föra på tal sitt släktskap med Martin Luther utan att göra det till mer än en kuriositet. Han var ledamot av Kungl Örlogsmannasällskapet och valdes in som ledamot i Kungl Krigsvetenskapsakademien 1968.

Avdelningen för Militärteknisk vetenskap

Flygdirektören 1. gr **Åke Armgarth** avled i Linköping den 12 december 1999. Hans närmaste är dottrarna Margareta, Elisabeth och Charlotte samt sonen Mårten.

Åke Armgarth föddes i Stockholm 1912, tog studenten 1933, utbildade sig till reservofficer och blev fänrik vid Fortifikationens reserv 1936. Samtidigt sökte han sig till Tekniska högskolan (KTH) i Stockholm, där han 1942 blev klar med en civilingenjörsexamen med inriktning på skeppsbyggnad med flygteknik. Placerad vid S1 tjänstgjorde han under beredskapsåren 1939–1943 sammanlagt två år vid signaltrupperna. Under studietiden vid KTH hade han arbetat med

beräkningar för flygplan GV 38, med vilket Götaverken hade tänkt ge sig in i flygplantillverkningen, samt vindtunnelprov för flygplan J 21, som också så småningom kom att bli det första svenskbbyggda jetplanet. 1943 anställdes han följdenligt som beräkningsingenjör vid Flygförvaltningens verkstad i Stockholm. Hans första uppgift blev Bo Lundbergs jaktplan-konstruktion J 22. Efter detta introducerades han i jetplanepoken genom arbete med J 29 och termodynamiska beräkningar på Svensk Flygmotors nya jetmotorprojekt.

Efter krigets slut förordnades Åke Armgarth som chef för Försökscentralen på Malmen i Linköping, där han fick arbeta med de flesta av de inhemska och importerade konstruktioner som utvecklades vid den tiden. 1949 återvände han till Stockholm och olika befattningar vid Flygförvaltningens flygplanbyrå, robotbyrå och systemplanering. Här deltog han i projekteringen av A 32 Lansen och J 35 Draken. Från 1961 var han byråchef och flygdirektör 1. gr. 1968 utnämndes han till chef för centralplaneringen vid det nya Försvarets materielverk, som efter lång tids utredande hade skapats med utgångspunkt i de tidigare separata armé-, marin- och flygförvaltningarna. Från 1972 och fram till pensioneringen 1977 hade han posten som chef för verkets provningsavdelning.

Åke Armgarth förenade tjänsten vid förvaltningen med flera andra närstående uppdrag, som han utförde på sitt korrekta, kunniga och tillmötesgående sätt. Han var under perioden 1962–1970 ledamot av Flygtekniska rådet och ungefär samtidigt

även ledamot av avdelningsrådet för flyg- och skeppsbyggnad vid KTH. Han arbetade aktivt för att flygteknik skulle bli en egen sektion vid högskolan, och fick så småningom uppleva glädjen av att 1966 efterträda Tore Gullstrand som chef för en sådan enhet. Han belönades 1980 med Thulinmedaljen i guld för flygteknisk gärning. Vid ett par tillfällen medverkade han i *Kungl Krigsvetenskapsakademiens Handlingar*.² Han valdes in i Kungl Krigsvetenskapsakademien 1965.

Förre generaldirektören, generalmajor **Åke U:son Sundén** avled i Stockholm den 13 maj 2000. Hans närmaste är hustrun Gun samt barnen Birgitta, Björn och Gunnilla.

Åke Sundén var född i Härnösand 1915, där hans far var stadsingenjör, växte upp i Arvika och tog teknisk studentexamen i Karlstad 1934. Han utbildade sig till flygare, blev reservofficer 1936, tog anställning i Flygvapnet och fortsatte som lärare vid Ljungbyhed till 1943. På detta följde en lång karriär inriktad på teknisk utveckling.

Han knöts till Flygförvaltningen, blev provflygare och för en tid chef för provflygavdelningen vid SAAB. 1950 utnämndes han till chef för Flygförvaltningens försökscentral, 1953 till chef för förvaltningens flygplanbyrå. En kortare period tjänstgjorde han som chef för F 7, Skaraborgs flygflottilj, men återvände 1958 till den tekniska tjänsten som teknisk direk-

tör och chef för Flygförvaltningens flygplanavdelning. 1967 avancerade han till posten som generaldirektör och chef för Flygtekniska försöksanstalten, där han stannade till 1981.

Åke Sundén tjänstgjorde i ledande befattningar under den säregna period, då det svenska flygvapnet gick genom sin våldsamma expansion och på kort tid ställdes på egna ben med inhemskt utvecklade flygplan i främsta internationella klass. I snabb följd producerades B 17 och B 18, J 22 och J 21, samt jetepokens första typer J 29 Tunnan, A 32 Lansen, J 35 Draken och AJ 37 Viggen. Administrationen var inte stor men utmärktes av ett nära och konstruktivt samarbete med enkla beslutsformer mellan statsmakter, flygstab, förvaltning och flygindustri. Internationella erfarenheter anpassades på ett pragmatiskt sätt till den lilla statens behov. Under den långa perioden som chef för Flygtekniska försöksanstalten ledde Åke Sundén en verksamhet i kvalificerad internationell miljö, som resulterade i betydande landvinningar i aerodynamik och hållfasthet. Efter pensioneringen var han fram till 1988 knuten till Forsvarsdepartementet som sakkunnig.

Åke Sundén var tekniskt begåvad, men han hade också en drivande, positiv och entusiastisk ledarstil, som kompletterades med både humor och älskvärdhet. Han tillhörde de personer, vars kraft och tid räckte till åtskilliga engagemang. Han var ordförande i Kungl Svenska Aero-

2 "Ett tredje sätt att flyga Draken" (inträdesanförande), *KKrVAH*, 1966, s 145–153 (4. häftet). "Prognos och verklighet" (årsberättelse), *KKrVAH*, 1969, s 136–146 (6. häftet).

klubben 1973–1981, ordförande i Programrådet för vindenergiutveckling 1978–1983, ordförande i Stiftelsen Luft- och Rymdfartsmuseet från 1984. Ett särskilt engagemang ägnade han åt Föreningen Armé-, Marin- och Flygfilm, där han var ordförande i hela 25 år, 1971–1996. I bevarandet av den unika samlingen militärhistoriska filmer från 1900-talets början kunde han förena nyttoaspekter med ett kulturhistoriskt intresse. Han belönades under sin aktiva tid med *Stockholms-Tidningens* guldmalj ”för svensk flyg-gärning” och Thulinmedaljen.

Han var ledamot av Ingenjörsvetenskapsakademien och valdes in i Kungl Krigsvetenskapsakademien 1961.

Förre överingenjören och huvudavdelningschefen **Stig Jacksén** avled i Stockholm den 25 april 2000. Närmast anhöriga är hustrun Kerstin samt barnen Anita och Ulf.

Stig Jacksén föddes 1919 i Bjurholm i Västerbotten. Efter skola och beredskaps-tjänst under det andra världskriget genomgick han Krigsskolan och blev fänrik vid Västerbottens regemente 1944. Samtidigt var han naturvetenskapligt intresserad och sökte sig till Tekniska högskolan i Stockholm, där han 1950–1951 studerade all-

män, organisk och teknisk kemi. Under påföljande år gick han genom Krigshögskolan, och 1955 utnämndes han till kapten vid Fälttygkåren. Han återvände 1958 för en kort tid till Västerbottens regemente men blev samma år anställd som laborator vid Försvarets forskningsanstalt (FOA).

Det var också vid FOA, som han skulle göra sina mest betydande insatser. Efter vårkursen på Förvarshögskolan 1962 utnämndes han till avdelningsdirektör och 1967 till överingenjör. 1978 blev han slutligen förordnad som institutionschef och chef för huvudavdelning 4, en post som han skulle behålla till pensioneringen 1984. Med sina särskilda grundkunskaper kom han på ett naturligt sätt att inrikta sig på området skydd mot ABC-stridsmedel.³ Internationella erfarenheter förvärvade han genom åtskilliga studiebesök vid utländska forskningsinstitutier.

Stig Jacksén medverkade i ett flertal viktiga studier och utredningar och kunde bidra till kunskapsuppbyggnaden inom ett område, där FOA med åren utvecklade en betydande kompetens. Han publicerade flera artiklar om ABC-stridsmedel.⁴

Jacksén valdes in i Kungl Krigsvetenskapsakademien 1979.

3 ABC-stridsmedel är beteckningen för atomvapen, biologiska vapen samt kemiska vapen.

4 Jacksén Stig; Markkula, Henrik; Tammelin, Lars-Erik: ”Biologiska och kemiska stridsmedel”, *Strategisk bulletin*, nr 3 1968. Jacksén, Stig: ”Fyra aktuella frågor om BC-stridsmedel”, *Försvar i nutid*, nr 2 1971. Jacksén, Stig: ”C-krig? Faktorer som påverkar den internationella hotbilden”, *Försvar i nutid*, nr 5 1974.

Förre överingenjören, civilingenjör **Sven Rahmberg** avled den 27 augusti 2000 i Malmö. Närmast anhöriga är hustrun Brita samt sönerna Åke och Rolf.

Sven Rahmberg föddes i Danderyd 1916. Han tog studenten vid Malmö Högre Allmänna Läroverk 1934 och sökte in på Tekniska högskolan i Stockholm, där han 1941 avlade civilingenjörsexamen på avdelningen för skeppsbyggnadskonst. Omgående anställdes han vid Kockums Mekaniska Verkstad i Malmö, där han 1955 blev avdelningschef och 1961 chef vid marinritkontoren. 1964 utnämndes han till överingenjör och 1977 till chef för affärsområdet marina fartyg och undervattens teknik, en befattning som han skulle bibehålla till pensioneringen 1981.

Under denna tid lade han ned stor kraft på konstruktion av jagare och motor-torpedbåtar, men det var särskilt inom ubåtsområdet som han utvecklade betydande kunskaper. Här hade Kockums en framstående position, som ledde till både svenska och utländska projekt. Marinen slöt i början av 1960-talet avtal med Kockums syftande till att utvecklingsuppgifterna inte skulle kopplas till särskilda för krigsorganisationen avsedda eller tidsbestämda projekt. Verksamheten blev därför mer långsiktig. Det var till stor del Sven Rahmbergs förtjänst att projekteringen också kom att inkludera kostnader för systemets hela livstid. Under denna tid gick utvecklingen från traditionella dykubåtar till rena ubåtar, som under längre tider kunde operera i undervattensläge. Snorkeldrift och djupstyrning infördes, och ge-

nom förbättrade tekniska lösningar kunde besättningen reduceras i storlek. Arbetet på ett enhetsmaskineri drevs vidare och skrovens motståndskraft mot sjunkbomber ökades. I betydande utsträckning medverkade Sven Rahmberg i utvecklingen av ett tjugotal ubåtar för svenska marinen samt de fem ubåtar som 1987 skulle komma att säljas till Australien.

Till sina tekniska talanger kunde Sven Rahmberg lägga starka konstnärliga och humanistiska intressen. Han samlade konst, läste historia och var näst intill oslagbar på romerska kejsare. Han var verksam i Föreningen Sveriges Sjöfart och Sjöförsvaret och bidrog till arbetet med att inrätta en professur i undervattens teknik vid Chalmers tekniska högskola. Åtskilliga artiklar i *Tidskrift i Sjöväsendet* och *Sveriges Flotta* bar hans signatur, men här gällde det inte så mycket den moderna skeppsbyggnadstekniken som snarare den traditionella sjökrigshistorien. Han var korresponderande ledamot av Kungl Örlogsmannasällskapet och valdes in i Kungl Krigsvetenskapsakademien 1979.

Avdelningen för annan vetenskap av betydelse för totalförsvaret

Förre generaldirektören **Alf Resare** avled den 12 februari 1999 i Stockholm. Närmast anhöriga är hustrun Thyra samt barnen Marianne, Martin, Mona och Magnus.

Alf Resare föddes i Storfors i Värmland 1926. Han läste juridik i Uppsala och blev klar med sin jur kand 1949. Omedelbart efter tingstjänstgöring 1950–1952

anställdes han som amanuens vid Försvarsdepartementet, där han 1956 avancerade till förste kanslisekreterare, 1957 budgetsekreterare, 1963 byråchef, 1965 avdelningschef och 1965 departementsråd. Det var under en period då försvarsministrarna hette Torsten Nilsson och Sven Andersson. För att hantera rationalisering och organisationsutveckling inom totalförsvaret tillkom 1968 en ny myndighet inom försvarsförvaltningen, Försvarets rationaliseringsinstitut. Det skedde på grundval av den tidigare existerande militära enheten inom Statskontoret. Alf Resare tillhörde dem som särskilt aktivt hade verkat för institutets inrättande, och nu fick han lämna departementet för att tillträda tjänsten som överdirektör och myndighetens förste chef.

Det anrika Försvarets civilförvaltning flyttade till Karlstad i slutet av 1970-talet. 1982 kunde Alf Resare återvända till sin barndoms landskap som generaldirektör och chef för civilförvaltningen. Han blev kvar där till sin pensionering 1989. 1980-talet tillhör de perioder som präglades av snabba översyner inom försvarsförvaltningen. Den s k Hpg 5-kommittén lade kort efter hans tillträde fram ett radikalt förslag, som förebådade civilförvaltningens fullständiga omdanande under 1990-talet. Man skulle pröva om inte huvudmannaskapet för personaladministrativ verksamhet kunde föras över till den helt civila förvaltningen, i första hand till Riksrevisionsverket och Statens löne- och pensionsverk. Samtidigt borde uppgifter av övergripande natur föras över till För-

svarsstaben. Det kan tyckas se ut som en tanke att Alf Resare, som alltid haft lätt att ifrågasätta traditionella föreställningar, nu också skulle presidera över myndigheten under dessa genomgripande förändringar.

Alf Resare var en framstående byråkrat i ordets bästa bemärkelse. Under sin tid som budgetsekreterare i Försvarsdepartementet blev han känd som ”de dubbla förkortningarnas mästare”, och med detta avsågs hans förmåga att klart men kyligt reducera alltför stora ekonomiska anspråk. Han hade en ovanlig förmåga till överblick och kunde snabbt och utan tvekan bygga under sina åsikter med en enastående detaljkännedom. Att han blev en flitig utredare var naturligt. Han var huvudsekreterare i 1960 och 1962 års försvarskommittéer, ledamot av Försvarets prisregleringsdelegation 1959, ordförande i Militära tjänstgöringsåldersutredningen 1964 och Militära rationaliseringsutredningen 1965, särskild utredare beträffande värnpliktsförmåner i krig samt försvarets materielunderhåll 1981, militära provningsverksamheten och militära befälsbehov 1982 samt reservofficerssystemet 1989.

Det behöver inte alltid vara en lätt uppgift att hantera rationaliseringsfrågor i en traditionstyngd och hierarkisk miljö. För Alf Resare underlättades uppgiften genom att hans sakkunskap och allvarliga syften respekterades. Samtidigt som han utåt kunde ge intryck av att vara en sluten och föga tillgänglig person, gav han ständigt liv åt debatten med sin förmåga att ifrågasätta eller komma med motargu-

ment. Utredningsverksamheten kunde dra fördel av hans metodiska och forskande läggning. Han medverkade i minneskriften över Försvarets civilförvaltning och var inte främmande för släktforskningens glädje och möda. I samvaron förenade han en sympatisk framtoning med en förmåga att sprida trivsel.

Han valdes in i Kungl Krigsvetenskapsakademien 1984.

Förre kanslichefen, överstelöjtnant **Sven-Eggert Bergelin** gick bort den 20 februari 2000 på Lidingö. Närmast anhöriga är dottern Margareta och sonen Rolf.

Sven-Eggert Bergelin föddes 1916 i Stockholm. Hans far var artilleriofficer och slutade sin tjänst som överste och chef för A2, Göta artilleriregemente. Sven-Eggert Bergelin tog studenten vid Östra Real 1934, började omgående sin militära bana vid Artilleriets officersaspirantskola, gick genom Krigsskolan och blev 1937 fänrik vid Göta artilleriregemente. Efter trupptjänst, Artilleri- och ingenjörshögskola 1938–1939 samt Krigshögskolan 1942–1944, blev han 1946 kapten vid Generalstabskåren.

Vid sidan av stabs- och trupptjänsten hade han undervisat vid AIHS och Tygskolan samt under ett par år varit militärassistent vid Civilförsvarsstyrelsen. Efter trupptjänst vid A8 och A4 kom han som överstelöjtnant för en tid till Förvarsstaben, men lämnade kort därpå den militära

tjänsten, alltför litet engagerad av det arbete vid presstjänsten som han hade tilldelats. Hans militära meriter och tidigare erfarenheter av civilförsvaret vägde tungt, när han i stället förordnades som byråchef vid Civilförsvarsstyrelsen 1959. Därifrån fortsatte han 1970 som byråchef vid Socialstyrelsen och kanslichef för dess beredskapsbyrå. Under perioden fram till pensioneringen 1981 verkade han också vid Försvarshögskolan som en flitig föreläsare i frågor rörande civilförvar och sjukvård i krig.

Sven-Eggert Bergelins kapacitet som mångsysslare och utredare resulterade i åtskilliga uppdrag av skiftande slag. Han var sekreterare i 1945 års värnpliktsutredning, expert i 1960 års värnpliktsutredning, 1960 års försvarskommitté, 1965 års försvarsutredning, ledamot av Kommissionen för rådgivning vid atomolyckor 1961, Centrala civila transportkommittén 1961–1968 och Transportnämndens rådgivande delegation 1968–1971. Under ett otal konferenser och besök i olika länder studerade han civilförvar, räddningstjänst och krigssjukvård. Han medverkade som redaktör för avdelningen krigsväsen i *Svensk uppslagsbok* 1949–1960 och bidrog i *Nordisk familjeboks* tredje upplaga samt i *Lilla uppslagsboken*. Han publicerade även ett par skrifter som utgavs av Socialstyrelsen.⁵

Till hans särskilda intressen hörde också djurskyddet. Han medverkade i

5 Bergelin, Sven-Eggert: *Vårt skydd mot biologisk krigföring*, Socialstyrelsen, Stockholm 1980. Bergelin, Sven-Eggert; Wennström, Gunnar: *Medicinsk katastrofberedskap: i går, i dag och i morgon*, Socialstyrelsen, Stockholm 1982.

Medicinska forskningsrådets försöksdjursnämnd 1976–1987 och var styrelseledamot i Statens bakteriologiska laboratorium 1972–1981. Under åren 1969–1984 verkade han som ordförande i Stiftelsen Djursjukhus i Storstockholm, och han ledde uppbyggnaden av sjukhus för smådjur i Stockholm. För sitt hängivna arbete tilldelades han särskilda belöningar av Sveriges allmänna djurskyddsförening 1974, Sveriges kvinnors djurskyddsförening samma år, Sveriges Djurskyddsföreningars Riksförbund 1975 och Djurvännernas förening 1984.

Sven-Eggert Bergelin var en person med stor arbetskapacitet och stark idealitet. Han valdes in i Kungl Krigsvetenskapsakademien 1968.

Före flygöverläkaren **Arne Frykholm** avled på Lidingö den 4 juni 2000. Närmast anhöriga är hustrun Karin samt barnen Agneta, Martin, Tinta och Peter.

Arne Frykholm föddes 1917 i en missionsfamilj med tio barn i Madras i Indien. När han närmade sig tonåren kom han till Uppsala, där han studerade vid Uppsala Högre Allmänna Läroverk och tog studenten 1935. Han vände sig till Flygvapnet som reservofficersaspirant 1936–1937, gick genom kadettskola 1938 och blev fänrik i Flygvapnets reserv 1939. Under finska vinterkriget deltog han som frivillig genom att tjänstgöra vid F 19, den svenska frivilligflygflottiljen som sattes samman av jaktplan J8 och attackplan B 4, och som var verksam i nordligaste Finland.

Samtidigt som han hade börjat på

kadettskolan, hade han också inlett studier i medicin på Uppsala universitet. Han fortsatte under kriget och tjänstgjorde som provläkare i Tärnaby, Charlottenberg och Södra Unnaryd, som underläkare i kirurgi i Karlshamn och obstetrik i Sundsvall. 1946 blev han klar med sin medicine licentiat-examen vid Karolinska institutet i Stockholm. Efter detta anknöt han till uppväxtåren genom att från oktober 1946 till januari 1949 arbeta som missionsläkare vid Svenska kyrkans sjukhus i Mnene i Sydrhodesia.

Med sin utbildning var han vid hemkomsten ytterst välkommen tillbaka till Flygvapnet, och han inledde 1949 en lång period som specialflygläkare. Influerad av den tekniska utvecklingen och den inträdande jetepokens farter och höga G-krafter, genomgick flygmedicinen en snabb utveckling. Arne Frykholm fick under de närmaste åren sin grundutbildning i flygmedicin i Nordamerika och England. Han studerade vid US Air Force School of Aviation Medicine, vid Royal Canadian Air Force School of Aviation Medicine och Royal Air Force Institute of Aviation Medicine vid Farnborough. Samtidigt som han vidareutbildade sig i medicin i Stockholm och Uppsala, tjänstgjorde han som reservofficer vid olika jaktförband och skaffade sig 5 000 flygtimmar på samtliga tidens krigsflygplan samt en- och tvåmotoriga civila flygplan. Det sista flygplan han flög var J 35 Draken.

I Sverige tillkom Flyg- och navalmedicinska nämnden samt ett antal flygmedicinska laboratorier. Arne Frykholm var ledamot av nämnden och kunde med

sin dubbla sakkunskap medverka till att rikta forskningen mot de mest aktuella frågorna. Det kom att i första hand röra sig om tryckkabiner och flygförarutrustning, särskilt en övertrycksdräkt som Frykholm själv fick prova ut vid Farnborough. Vid sidan av tjänsten som specialflygläkare vid Flygvapnet arbetade han sedan 1953 som flygmedicinsk assistent vid Luftfartsverket. 1969 lämnade han Flygvapnet för att tillträda befattningen som Chief Aviation Medicine vid ICAO:s högkvarter i Montreal. Efter fem år i internationell tjänst återvände han 1975 till Sverige och Luftfartsverket samt posten som flygöverläkare. 1982 gick han i pension.

Genom sitt internationella engagemang kunde Arne Frykholm stimulera den svenska utvecklingen, och i konferenser, kurser och ett stort antal haveriutredningar verkade han som förbindelse mellan flygtjänst och flygmedicin. I skärningspunkten mellan dessa områden uppstod många frågor som uppfattades som kontroversiella. Arne Frykholm hävdade oftast läkarnas primat och hade i regel en klar uppfattning, som han med bestämdhet drev. Han var Vice President i Aerospace Medical Association och International Academy of

Aviation and Space Medicine samt tog initiativ till bildandet av Skandinavisk flygmedicinsk förening. Han publicerade ett stort antal skrifter inom sitt specialområde och erhöll Thulinmedaljen i guld som erkänsla för sina flygmedicinska insatser.

Bilden av Arne Frykholm är dock inte fullständig om man inte lägger till hans musikaliska intressen. Hustrun var pianist, och själv var han en utomordentlig violinist. Under en följd av år ledde han med stor entusiasm Lidingö orkesterförening. Han valdes in i Kungl Krigsvetenskapsakademien 1958.

Bengt Liljestrand inledde sin första dagorder till UNEF-förbanden i Mellersta Östern med orden: ”Safety and style – in the service of the United Nations”. Om vi med ”safety” menar ”omdöme” och med ”style” avser ”stilkänsla”, får vi två egenskaper som vi gärna tillmäter dem av våra ledamöter som vi nu har uppmärksammat, ideal som också togs i anspråk av de personer som för drygt tvåhundra år sedan grundade Kungl Krigsvetenskapsakademien. Härmed är, som en föregångare för länge sedan yttrade sig, ”den dystra tavlan av Akademiens förluster fulländad”.